

Tomáš Zálešák, Martin Hanus

Integrácia a verejná mienka

Stereotypy voči NATO a EÚ v názoroch slovenských
občanov a v slovenských médiách

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT
CONSERVATIVE INSTITUTE
M R ŠTEFÁNKA

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT
CONSERVATIVE INSTITUTE
M R ŠTEFÁNKA

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Štefánikova 1, 811 06 Bratislava
tel.: 00421 – 2 – 5249 3792, 5249 3610
fax: 00421 – 2 – 5249 3745
E-mail: conservative@institute.sk
www.konzervativizmus.sk

Copyrights © Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika, 2002

Vydanie tejto publikácie podporila Nadácia pre podporu občianskych aktivít (NPOA).

Obsah

Úvod	5
Názory na vstup Slovenska do NATO a EÚ (Hlavné závery)	7
K analýze negatívnych postojov voči NATO <i>Tomáš Zálešák</i>	11
EÚ a NATO v slovenských médiách <i>Martin Hanus</i>	21

ÚVOD

V médiách sa pomerne často objavujú informácie o tom, aká je podpora slovenských občanov integrácii Slovenskej republiky do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie. Tieto údaje zväčša pochádzajú z kvantitatívnych výskumov verejnej mienky, v ktorých početná vzorka respondentov odpovedá na otázky, ktoré sú im položené v štandardizovaných dotazníkoch. Výhodou takýchto výskumov je ich reprezentatívnosť, teda skutočnosť, že dosť presne odrážajú názory celej populácie. Aj keď tiež len s istou, hoci pomerne vysokou mierou pravdepodobnosti.

Slabinou kvantitatívnych výskumov verejnej mienky je však to, že len málokedy sa takýmto spôsobom možno dostať hlbšie – k identifikácii stereotypov, ktoré sú medzi slovenskými občanmi zakorenené vo vzťahu k obom inštitúciám, k tomu, z čoho tieto stereotypy pramenia, s čím súvisia, do akej miery sú pevné a podobné. Práve v snahe nájsť odpoveď na tieto otázky sa Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika rozhodol uskutočniť kvalitatívny výskum na túto tému prostredníctvom metódy skupinových diskusií (focus groups). Skupinové diskusie umožňujú kvalitatívnu analýzu názorov a skúseností respondentov, ako aj ich spontánnych reakcií na názory ostatných účastníkov diskusie. Skupinovou atmosférou napomáhajú k uvoľnenej produkcii názorov a nápadov.

Výskum realizovala agentúra FOCUS, Centrum pre sociálnu a marketingovú analýzu. Cieľom kvalitatívneho prieskumu bola identifikácia a analýza negatívnych stereotypov voči NATO. Prieskum bol zacielený na identifikáciu dôvodov odmietavého alebo rezervovaného postoja časti občanov SR voči NATO, predsudkov, mýtov, hlbšie zakorenených predstáv, zdrojov týchto predstáv a spôsobov ich šírenia. Sekundárne bola venovaná pozornosť aj problematike vzťahu občanov k EÚ.

Pre potreby prieskumu boli realizované dve skupinové diskusie dňa 6. 2. 2002 v Bánovciach nad Bebravou a dňa 7. 2. 2002 v Ružomberku. Obidvoch skupinových diskusií sa zúčastnilo spolu 16 respondentov. Regrutáciu respondentov uskutočnili vyškolení anketári agentúry FOCUS.

Cieľovými skupinami boli obyvatelia, ktorí nepodporujú vstup Slovenska do NATO, resp. tí, ktorí nie sú v tejto otázke rozhodnutí. Špecifickú cieľovú skupinu tvorili sympatizanti tých strán, ktorých vedenie deklaruje podporu vstupu do NATO, pričom výrazná časť sympatizantov týchto strán vstup do NATO nepodporuje.

Vzhľadom na použitú metódu nie je možné zistenia výskumu v žiadnom prípade vnímať ako reprezentatívne. Výsledky skupinových diskusií nemožno celoplošne alebo regionálne generalizovať, ani ich kvantifikovať. Podstatné pre každý názor je, že v diskusií odznel, až na druhom mieste je pri tejto metóde frekvencia.

Hlavné závery z výskumu, ku ktorým dospeli sociológovia z agentúry FOCUS, sú obsahom prvej časti tejto publikácie (*Názory na vstup Slovenska do NATO a EÚ. Hlavné závery*). Je potrebné zdôrazniť, že zistené stereotypy sa týkajú zmýšľania iba tej časti slovenských občanov, ktorá nie je vstupu do NATO naklonená. Nad výsledkami realizovaného výskumu sa v druhej časti publikácie zamýšľa Tomáš Zálešák (*K analýze negatívnych postojov voči NATO*). Jeho príspevok je pokusom nájsť vplyvy, ktoré sa podieľali na formovaní negatívnych stereotypov voči NATO. Záverečná časť publikácie (*EÚ a NATO v slovenských médiách*) vychádza z analýzy článkov, ktoré sa v našich médiách venujú integrácii SR do EÚ a NATO. Martin Hanus v nej analyzuje diskurz v slovenských médiách, ktorý tiež, nepochybne, vplýva na postoje slovenských občanov k začleneniu našej krajiny do EÚ a NATO.

Touto publikáciou chce Konzervatívny inštitút M.R.Štefánika prispieť k lepšiemu a najmä hlbšiemu poznaniu názorov slovenskej verejnosti na otázku integrácie SR do oboch zoskupení.

Ondrej Dostál, riaditeľ Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika

Názory na vstup Slovenska do NATO a EÚ

(Hlavné závery)

(FOCUS, Centrum pre sociálnu a marketingovú analýzu, kvalitatívny výskum pre Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, február 2002)

Odporcovia vstupu SR do NATO ako aj tí, ktorí sú v tejto problematike nerozhodnutí, si v súvislosti s NATO kladú tie isté otázky a vidia takmer tie isté problémy a negatíva. Aj imidž NATO je v očiach oboch týchto skupín takmer rovnaký. Organizácia NATO je vnímaná prevažne negatívne.

- NATO ako obranná organizácia nemá pre SR význam
- NATO nie je chápané ako organizácia obranná, či bezpečnostná
- Nevie obrániť ani seba, resp. svoje členské krajiny
- Obraňuje iba záujmy USA

Negatívny, resp. rezervovaný postoj respondentov voči vstupu SR do NATO súvisí aj s tým, že členstvo v NATO nepovažujú za spôsob, ktorým je možné zabezpečiť vonkajšiu ochranu Slovenska. Podľa názoru diskutujúcich má Slovensko aj iné – a pre nich osobne prijateľnejšie – bezpečnostné alternatívy. Pre mnohých ostáva otázkou, či je v súčasnej situácii vôbec potrebné zabezpečovať vonkajšiu ochranu Slovenska formou akýchkoľvek obranných aliancií, keďže Slovensko nie je nikým bezprostredne ohrozované.

Z diskusie vyplynulo, že najmä zo skúseností z posledných vojnových konfliktov v bývalej Juhoslávii alebo Afganistane je NATO považované skôr za pakt útočný a nie obranno-bezpečnostný.

Podobne NATO nie je stotožňované ani ako „záruka“ v boji proti terorizmu. Podľa respondentov je to výlučne záležitosť USA, ktoré si „sami teroristov vyrobili“. Úloha NATO je v tomto prípade silne spochybňova-

ná, resp. respondenti neveria, že cieľom NATO je riešenie problému terorizmu, ale opäť len „ďalší dôvod“ ako dosiahnuť vlastné ciele. Ďalší zastávajú názor, že terorizmus patrí do vnútorných záležitostí tej ktorej krajiny. Zároveň prevláda názor, že problém terorizmu nie je možné riešiť silou (USA či NATO), ale odstránením jeho príčin (napr. ekonomickej zaostalosti). Slovensko je vnímané ako krajina, ktorá s týmto problémom nemá nič spoločné. Naopak, v prípade vstupu SR do NATO sa Slovensko môže stať ďalším z terčov teroristov.

NATO a USA

Imidž NATO je veľmi úzko spojený s pohľadom na USA. Nepriaznivý obraz NATO vyplýva z nepriaznivého obrazu USA a opačne. Keď sa hovorí o NATO, hovorí sa vlastne o USA, ktoré je vnímané ako jediný líder tejto koalície. Imidž je totožný, opäť prevládajú charakteristiky ako: agresívnosť, nadradenosť, vlastné záujmy, príležitosť iba pre niekoho, nespravodlivosť, ovplyvňovanie svetového diania apod. USA cez NATO iba realizujú svoje mocenské záujmy, t.j. politické a ekonomické ovládanie iných, slabších krajín.

V diskusiách ani raz zo strany respondentov nebolo spomenuté NATO (či EÚ) v súvislosti so spoločnou ochranou hodnôt západnej, či „našej“ civilizácie a kultúry. Otázka vstúpenia, či nevstúpenia do NATO (a EÚ) je vedená výlučne v rovine utilitárnych, ekonomických či sociálnych výhod a nevýhod pre obyvateľov Slovenska.

Prínos pre Slovensko pri vstupe do NATO vnímajú respondenti najmä z hľadiska ekonomického významu. Respondenti by kladne hodnotili prípadné zlepšenie ekonomickej situácie na Slovensku hlavne prílevom zahraničných investícií, budovaním nových závodov, následným predajom výrobkov do zahraničia (najmä zbrojársky priemysel) a tiež zvýšením zamestnanosti. V tomto prípade vidia aj zlepšenie životnej úrovne obyčajných ľudí. Vyjadrujú však silnú skepsu, že by takéto prínosy mohli po vstupe do NATO nastať.

Naopak, negatívne dôsledky pre SR pri vstupe do NATO sa týkajú obáv z prílišného zadlženia a vysokého odlivu financií najmä do zbrojenia. Práve slabšia ekonomická situácia Slovenska vzbudzuje obavy z možného zneužitia, resp. vytvorenia prílišnej závislosti SR od NATO. Respondenti sa obávajú, že SR sa stane iba „bábkou v rukách mocných“, ktorí si budú môcť diktovať svoje podmienky, a to ako ekonomicky, tak aj mocensko-politicky. Práve v tejto súvislosti bolo opäť spomenuté silné zasahovanie do vnútorných záležitostí a hájanie si svojich záujmov hlavne zo strany USA (ako hlavného lídra NATO). Negatívne názory na závislosť a podriadenosť SR voči NATO respondenti tiež spájajú so stratou vlastnej identity krajiny, slobody a demokracie („stratíme možnosť rozhodovať o sebe“), čo sa, podľa nich, premietne aj do života bežného občana.

NATO a EÚ

Niektorí respondenti by sa so vstupom do NATO zmierili iba v prípade, že by to bola podmienka pre vstup Slovenska do Európskej únie. Názory na vstup Slovenska do Európskej únie sú medzi respondentmi pozitívne, a to aj napriek obavám, resp. možným negatívnym dôsledkom pre našu krajinu. Dôležitú úlohu zohrávajú politici SR, od ktorých očakávajú pri rokovaníach s predstaviteľmi EÚ zabezpečenie takých podmienok, ktoré nebudú nevýhodné pre Slovensko. V tejto súvislosti boli tiež vyjadrené konkrétne obavy, aby SR bola rovnocenným partnerom ostatným členským štátom EÚ.

Hlavný prínos pre Slovensko pri vstupe do EÚ vnímajú respondenti prevažne z hľadiska ekonomickej pomoci členských štátov EÚ. Ekonomické posilnenie SR by sa, podľa nich, prejavilo hlavne vo zvýšení zamestnanosti, prilivu finančných investícií, zvýšení životnej úrovne a celkovom oživení ekonomiky. Niektorí respondenti tiež spomenuli kultúrno-vzdelávací prínos, resp. zmenu myslenia a životného štýlu obyvateľov SR.

NATO a slovenskí politici

Informácie o NATO získavajú respondenti z rôznych zdrojov, najčastejšie využívajú médiá. Respondenti sa však necítia byť objektívne informovaní a tiež majú pocit, že nedostávajú dostatočné informácie na to, aby si mohli sami spraviť celistvý obraz o tejto problematike. Hlavným nedostatkom v oblasti informovania je predovšetkým absencia tzv. „skutočných“ informácií, t.j. zverejňovanie nie len pozitív alebo prínosu pre Slovensko, ale aj negatív najmä z hľadiska sociálno-ekonomickej oblasti.

Aj keď úloha politikov v informovaní o problematike vstupu do NATO je vnímaná ako dôležitá, v súčasnosti je informovanie zo strany politikov označované ako nedostatočné, resp. opatrné. Politici stále dostatočne nevyvetlili a nepresvedčili, ako bude Slovensko – predovšetkým ekonomicky – profitovať z prípadného členstva v NATO.

Takmer všetci respondenti zaregistrovali, že v otázke vstupu Slovenska do NATO zmenili niektoré politické strany, či konkrétni politici svoj negatívny postoj na pozitívny a verejne ho aj proklamujú. V tejto súvislosti sa hovorilo takmer výlučne o osobe Vladimíra Mečiara.

V každom prípade, ani zmena postoja V. Mečiara v otázke vstupu SR do NATO neovplyvnila diskutujúcich natoľko, aby zmenili svoj zamietavý názor – a to ani v prípade sympatizantov HZDS. Pre týchto respondentov nesúhlas s Mečiarovým postojom ohľadne NATO nie je dôvodom, aby ho prestali podporovať (a voliť), pretože celkovo vidia v Mečiarovi výrazne lepšiu alternatívu než v iných stranách a politikoch.

Zmenené postoje niektorých politických vodcov môžu ovplyvniť iba postoje tých, ktorí im slepo dôverujú a postoj vodcu príjmu apriori.

K analýze negatívnych postojov voči NATO

Tomáš Zálešák

Z kvalitatívnej analýzy názorov na vstup Slovenska do NATO a EÚ na podklade dvoch skupín zložených z odporcov a čiastočne z nerozhodnutých v otázke vstupu do NATO možno identifikovať niekoľko vplyvov, ktoré na utváranie názorov pôsobili. Tieto vplyvy majú rozdielny historický pôvod. Pôsobia v súčinnosti a môžu sa navzájom podporovať alebo rušiť. V každom prípade nemožno ich pôsobenie vnímať oddelene.

1. Dlhodobejšie historické vplyvy

Vplyvy vychádzajúce z dlhodobého historického statusu Slovenska ako závislej krajiny s charakteristikami kultúrnej a politickej provincie: Tento vplyv sa uplatňuje pomerne dlho. Jeho korene nevychádzajú výlučne z komunistickej minulosti, ale viažu sa na dlhodobejšie utvárané predstavy obyvateľov Slovenska o sebe samých a svojej krajine ako o „malej“, „neznámej“, „slabej“, bezbrannej krajine, ktorá je hračkou v rukách mocenských záujmov iných. Dôsledkom takéhoto vnímania je neustála podozrievavosť voči argumentom domácich politikov, médií, odborníkov z danej problematiky a najmä zahraničných partnerov zo zisťných záujmov, ktorými sú vedení v prípade, že presadzujú začlenenie SR do medzinárodných štruktúr, z ktorých vyplývajú

- a) výhody, ktoré sa vraj zdôrazňujú príliš jednostranne pozitívne a
- b) povinnosti, nevýhody a nebezpečenstvá, ktoré sa údajne zamlčávajú.

Z toho vyplýva, že Slovák je z takéhoto pohľadu viac-menej sústavné podvádzaný a vykorisťovaný v mene záujmov iných, ktorí si jeho spoluprácu opätovne získavajú falošnými lákadlami prevažne ekonomického charakteru. Doterajšie historicky známe pokusy so slovenskou samostatnosťou, či „kvázisamostatnosťou“ tento efekt pravdepodobne nezmiernili, naopak mohli ho (či už priamo alebo nepriamo) posilniť, vzhľadom na diskutabilný charakter vojnového slovenského štátu aj na problema-

tické stránky vzniku a prvých rokov existencie súčasnej Slovenskej republiky. Uvedme príklady z rozhovorov:

„...Čo pre koho my znamenáme, akú hrozbu, aké nebezpečenstvo...? My sa bráme sami na vlastnom piesočku a máme tolko vlastných problémov, že nám už zhruba to NATO – to je to najmenej, čo nám chýba, ale sú tam snahy zbora zapojiť? Akurát, že z nás vycucajú peniaze na zbrojenie a budú nám dirigovať, čo máme robiť.“

„Podľa mňa najviac rozpráva o NATO Šebeb, ten je najväčší zástanca NATO a myslím si len preto, lebo tam chce volajakú funkciu dostať. Jednoznačne mu nedôverujem.“

„Budú mať takú istotu, keď sem nejaké peniaze vrazia, že ich dostanú späť. Nás zbombardujú alebo teda vystrieliajú si to... Keď my neposlúchneme, už je to tak na svete.“

Keďže medzinárodné konflikty sú výsledkom politiky „tých hore“, vo vyjadreniach respondentov zaznieva aj pranie vyhnúť sa im tak, že nebudeme preberať záväzky vyplývajúce zo spojeneckých zmlúv. Historická skúsenosť z vojnového slovenského štátu je pravdepodobne jedným zo zdrojov presvedčenia, že „malé“ Slovensko v strede Európy môže ponechať vedenie vojen na okolité štáty a svetové mocnosti a pokračovať v relatívne pokojnej existencii – napriek tomu, že tieto vojny sa Slovenska môžu týkať. Z toho vyplýva presvedčenie, že Slovensko nemusí vstupovať do NATO, pretože okolité krajiny už v ňom sú a NATO, koniec koncov, deklaruje svoj striktné obranný charakter. Ak teda ide o stabilizáciu regiónu, ďalšie kroky na jeho riešenie netreba podnikáť.

„Čo my vlastne z tohto vstupu získame – bezpečnosť? Podľa mňa ju máme – kto v Európe by nás mal napadnúť... Počas vojny si to Hitler nedovolil a teraz, keď nebrozí nijaký takýto vojnový konflikt. A keď sa každý obáňa, že má s každým nejakú mierovú zmluvu? Tá neutralita by bola na mieste... Ja si myslím, že aj keby sme rovno armádu nemali a tí Rusi by znova prišli a by nás napadli, tak že západná Európa bude vystupovať proti nim bez nás.“

Ak máme zhrnúť výsledky vplyvu dlhodobej historickej skúsenosti Slovákov v podobe negatívnych názorov na vstup SR do NATO, môžeme konštatovať nasledovné: neochota niesť zodpovednosť vyplývajúcu zo slovenskej samostatnosti, ďalšie presúvanie zodpovednosti na iné krajiny, národy ako aj na domáce elity a politickú reprezentáciu. To čiastočne vysvetľuje aj neochotu zmeniť názor na vstup do NATO u stúpcov Vladimíra Mečiara a HZDS po tom, čo samotné hnutie deklarovalo zmenu kurzu. Táto črta je varovná aj preto, lebo poukazuje na stratu komunikácie medzi nižšími spoločenskými triedami a slovenskou elitou. Najznámejším tradičným ľudovým výrazom tejto odcudzujúcej nedôvery je fráza o politike ako o „panskom huncútstve“. V prípade skúmanej skupiny respondentov sa to vzťahuje tak na medzinárodnú, ako aj na vnútroštátnu úroveň.

2. Vplyvy komunistickej propagandy

Tento vplyv je na mediálnej a politickej úrovni najčastejšie diskutovaný, ale u respondentov sa prejavuje viac tam, kde si jeho pôvod neuvedomujú. V prípade, že dôjde (hoci mimovoľne) k priamej zmienke o komunistickej minulosti, formulácia je skôr zmätená:

„Ja som vám to povedal – na začiatku je to myslenie týchto starších generácií, tie mladé generácie myslím, že sa to dá nejak prerobiť, lebo nevedia čo, dajme tomu. Ja mám tú vojenskú školu, čiže to myslenie je ťažko prerobiť. My sme boli štyridsať rokov bustení, že je to nejaký útočný pakt...“

Vplyv z obdobia komunizmu sa prejavuje na názoroch, že NATO bolo protiváhou Varšavskej zmluvy a malo byť rozpustené spolu s ňou; a že NATO je „zločinecká“, agresívna organizácia, vplyv sa prejavuje aj v protiamerickom a protikapitalistickom resentimente – predovšetkým tam, kde sa NATO a/alebo USA vnímajú ako vojensky agresívne entity a tiež tam, kde sa bohatstvo a moc Spojených štátov vníma ako výsledok vykořisťovania iných „slabších“ štátov a národov a vojenskej agresivity navonok, ktorej cieľom je ekonomická kontrola nad inými časťami sveta. Súčasťou videnia sveta, aké dlhodobo vytvárala komunistická propagan-

da, je vnímanie ekonomiky ako „hry s nulovým súčtom“ – ak je niekto bohatší, môže to byť iba preto, že pripravil o bohatstvo niekoho iného. Toto videnie je opäť ambivalentné v zmysle, že sa týka tak medzinárodnej scény, ako aj slovenského domáceho ekonomického a spoločenského prostredia. Treba poznamenať, že takéto vnímanie nie je u respondentov výlučné. Niekedy sú ochotní pripustiť, že aj slovenské firmy môžu zo vstupu do NATO a EÚ profitovať, vzápätí však zdôrazňujú, že hlavný profit bude patriť tým, ktorí vstup propagujú z osobne zisťných dôvodov. Výrazná je tiež nedôvera k zahraničnému kapitálu (aj vo vzťahu ku vstupu do EÚ):

„...Musíme sa tak k tomu postaviť, a nie že nás zoberie západniar, kúpi si firmu za pár šušňov a zlikviduje ju, aby zlikvidoval konkurenciu a ľudia zostanú na ulici.“

Celkovo možno povedať, že vplyvy komunistickej propagandy sa prejavujú viac latentne (nikto z respondentov sa otvorene ku komunizmu nehlási) a ich pôsobenie je prekryté stereotypmi vznikajúcimi po páde komunizmu, hoci samozrejme vplýva na ich výslednú podobu a intenzitu.

3. Vplyvy z obdobia po páde komunistického režimu

Výsledné stereotypy predstavujú značne rôznorodú skupinu a možno ich členiť, napr. vo vzťahu k osamostatneniu Slovenska alebo po línii:

1. zámerne vytvárané stereotypy a
2. následky chýb kampane za vstup do NATO a EÚ.

Obe skupiny sa prekrývajú. Vo vzťahu ku krátko existujúcej nekomunistickej ČSFR sa vyskytujú stereotypy vo vnímaní vzťahu previazanosti medzi americkým (niekedy európskym) a českým vplyvom. „Česká arogancia“ sa z tohto pohľadu prelína s aroganciou Ameriky a všeobecne aroganciou elít voči „radovým“ ľuďom:

„To sa Česi nerozhodli, to sa rozhodol Havel a pár ľudí okolo neho. Tam žiadne referendum nebolo ani nič. ...Havel to rozhodol a zato, že bol kamarát s onou

Allbrightovou, že boli oné, že ona tam k nemu chodila na chatu, tak zato ich zobrali do NATO. Tam nič iné nebolo.“

Obdobie pred slovenským osamostatnením zjavne prispelo k posilneniu stereotypu, ktorý má hlbšie historické korene a už sme ho spomínali v predchádzajúcich odstavcoch: predstava o politike a ekonomike ako o procese rozhodovania mocných za chrbtom „obyčajných“, „radových“ ľudí, v konkrétnom prípade rozhodovanie pražskej elity o Slovákoch (okrem tých Slovákov, ktorí vstúpili do federálnych služieb zo zisťných dôvodov). Ako následok federálnej politiky sa vníma aj likvidácia zbrojárskeho priemyslu na Slovensku. Viacerí respondenti však naznačujú pozitívnejší prístup k NATO v prípade, že by mohlo viesť k oživeniu zbrojárskej výroby na Slovensku a zlepšeniu životnej úrovne v príslušných regiónoch a všeobecne postavenia Slovenska. Na mediálnej úrovni bežne frekventované slovo „zviditeľniť sa“ zaznieva aj v skúmanej debata v uvedených súvislostiach.

Spomedzi stereotypov, ktoré vznikajú najmä po rozdelení Československa, možno uviesť stereotyp, ktorý, domnievam sa, vzniká v dôsledku problémov s nedokončenými reformami a z rozvíjajúceho sa „divokého kapitalizmu“ sprevádzaného korupciou, rastom organizovaného zločinu, rastom rozdielov v sociálnom postavení a výkyvmi v životnej úrovni – posledný bod sa týka najmä regiónov postihnutých konverziou a/alebo závislosťou na veľkých podnikoch, ktoré zamestnávajú menej mobilné obyvateľstvo v rozsiahlych oblastiach. Tento vplyv pokladám za mimoriadne silný na vytváranie negatívnych stereotypov, pričom spolupôsobí s vplyvmi popísanými vyššie. Výsledkom je intenzívny pocit odcudzenia voči domácim elitám, nedôvera k vyjadreniam zo zahraničia, presvedčenie, že „obyčajný človek“ nemá na nič vplyv a nekontroluje vlastnú budúcnosť.

Názory, ktoré takto vznikajú, vykazujú aj črtu, ktorú si dovoľím označiť za črtu cynizmu a irónie. Čokoľvek hovoria „tí hore“, je podvod, aj keď „do toho nevidíme“, všetko je iba zisťný záujem, iba peniaze, iba mocenský vplyv. Charakter takéhoto postoja sa dá vystihnúť slovným spojením

„nič, než“. Reči o lepšej budúcnosti nie sú ničím, než klamstvom. Kríza okolo Iraku je iba kvôli rope a ničomu inému, NATO je tu len pre cudzie záujmy, prijatie ČR do NATO je dôsledkom osobného vzťahu mocnárov Havla a Allbrightovej, pričom „tam nie je nič iné“. Tým, ktorí argumentujú bezpečnosťou Slovenska alebo jeho prosperitou, ide len o vlastnú bezpečnosť a prosperitu, atď. Tento prízvuk, či podtón je u respondentov zložených z ekonomicky menej úspešných, menej vzdelaných a sociálne menej mobilných jednotlivcov prítomný prakticky stále. Ľudia, ktorých respondenti vnímajú ako podporovateľov vstupu do NATO a čiastočne EÚ, sú podľa nich ľudia z prosperujúcejších regiónov (spomína sa „západ“ aj „Bratislava“), charakterizovaní niekedy ako „podnikatelia“, tí, ktorí sa majú tak dobre, že „nemusia rozmýšľať“ nad svojim prežitím v budúcnosti a môžu sa voľnejšie pohybovať „tam, kam vietor duje“. Pôsobenie bezprostredného okolia je tak silné, že jednu respondentku nepresvedča ani názor rodinného príslušníka, žijúceho oddelene.

„Ja sa s mojim synom o tom dosť škriepim – on býva a pracuje v Bratislave a som mu hovorila, že sa tu takejto akcie zúčastním a on mi hovoril, že musím hovoriť, že samozrejme je to dobré, budeme sa mať lepšie. Veď vidím, že sa má dobre, má tri práce, ale nepresvedčil ma. On žije na vyššej úrovni ako ja a pritom má menej praxe.“

V tejto súvislosti môžeme prejsť k poslednej skupine stereotypov, ktorú chcem špeciálne spomenúť – tých, ktoré vnímam čiastočne ako dôsledok zámernej kampane proti vstupu (najmä) do NATO a čiastočne ako dôsledok chýb pri vedení kampane za vstup do NATO a EÚ.

Respondenti často uvádzajú nedostatočnú informovanosť o problematike vstupu do NATO a EÚ. Tá podľa nich vyplýva predovšetkým z nečestného zamlčievania faktov, ktoré by mohli byť vykladané v zmysle „proti“. Sami sa o problematiku do značnej miery zaujímajú, pričom však dávajú prednosť „svojím“ zdrojom – takým, ktoré v nich budia dojem, že poskytujú slovo obom stranám. Keďže je pre nich ťažké posúdiť váhu rôznych argumentov, respondenti vnímajú viac spôsobov, akým sa rôzne informácie selektujú vo vzájomných pomeroch. A v dôsledku svojho

sociálneho statusu sú, samozrejme, ovplyvniteľnejší tými vyjadreniami, ktoré berú ich situáciu do úvahy a ponúkajú, hoci iluzórne, ale predsa aspoň sformulované východisko.

Výrazným dôsledkom chybnjej formulácie v argumentoch za vstup do oboch uvedených organizácií je vnímanie NATO ako organizácie, ktorá pripraví SR o suverenitu, zatiaľ čo v prípade EÚ sú obavy o suverenitu slabšie. Respondenti však zdôrazňujú potrebu vyjednávania rovnocenných vzťahov s ostatnými členmi, spravodlivých podmienok vstupu a obavy z regulácií, ktoré môžu byť pre Slovensko nevýhodné. Dôležité je, že sa často vyskytujú očakávania, že EÚ aj OSN by mali plniť úlohu vojensko-bezpečnostnej organizácie, namiesto NATO a bez USA.

Ak by členstvo v NATO podmieňovalo vstup do EÚ, viacerí respondenti sú ochotní prehltnúť horkú pilulku v podobe hlasovania za vstup do NATO. Pre rozdiel medzi zápornými a umiernené kladnými postojmi je dôležité rozlíšenie medzi očakávaniami ekonomického typu – zlepšenie životnej úrovne, zníženie nezamestnanosti, oživenie zbrojárskeho priemyslu, a očakávaniami v oblasti vojenskej bezpečnosti. Otázka vojenskej bezpečnosti budí strach z nasadzovania našich jednotiek v cudzích vojnách, zavlčenia do medzinárodných konfliktov, zavlčenia údajne vnútorných problémov cudzích štátov (napr. terorizmu) na Slovensko.

Úlohu tu zohráva nielen negatívna percepčia USA, stotožňovaných s NATO ako celkom, ale aj presvedčenie o tom, že európske krajiny (aj OSN) sú v spolupráci schopné zaistiť Slovensku elementárnu bezpečnosť pred napadnutím, ako aj presvedčenie, že niektoré bezpečnostné problémy si v každom prípade musíme riešiť sami. Všetky tieto postoje sú posilnené presvedčením, že žiadna skutočná hrozba vojenského charakteru dnes pre Slovensko neexistuje (prípád Maďarska sa vníma skôr ako nebezpečenstvo nevojenskej „rozpínavosti“) a Slovensko je schopné fungovať v akomsi „závetrí“ svetovej politiky a konfliktov. Podotýkam, že vo všetkých týchto prípadoch je možné rozpoznať aj vplyv propagandy proti NATO. Oba negatívne vplyvy sa navzájom dopĺňajú a pôsobia v súčinnosti s ostatnými popísanými vplyvmi.

Záver

Negatívne stereotypy vnímania NATO (bez alebo so vzťahom k EÚ) som sa pokúsil charakterizovať ako vyvíjajúce sa segmenty presvedčení, ktorých počiatky možno identifikovať v rôznych historicky bližších alebo vzdialenejších obdobiach. Miera, v akej sa stávajú súčasťou ľudových presvedčení predávaných z generácie na generáciu, určuje mieru obtiažnosti meniť tieto stereotypy. Ak existuje prirodzený spôsob ako dlhodobo vplývať na ich vývoj žiaducim smerom, potom môže spočívať v otvorení prístupu informáciám.

Propagandistická aktivita nefunguje v uzavretejších spoločnostiach, v ktorých sa už presadil dominantný názor v dôsledku úspešnejšieho pôsobenia inej propagandy. Nepôsobí presvedčivo však ani tam, kde existuje otvorený prístup k slobodne šíreným informáciám. Je možné, že blížiac sa konečné rozhodnutia o prijímaní SR do európskych a transatlantických štruktúr ešte posilnia „propagandistický“ element v spoločenskom diskurze a prehĺbia tým polarizáciu verejnej mienky. Hodnotenie výsledku bude potom záležať len na tom, ku ktorej strane sa pridáme. Zároveň však takýto stav môže pôsobiť ako základ pre možné spory v budúcnosti. Deliace čiary medzi rôznymi, hoci vnútorne premenlivými postojmi sa tak v spoločnosti fixujú a základ pre akúkoľvek diskusiu sa stáva čoraz iracionálnejším.

Škodlivý vplyv pretrváva aj vtedy, keď sa postoje veľkých skupín zmenia. Ak napr. po vstupe do EÚ príde k sklamaniam očakávaní niektorých veľkých skupín obyvateľstva, pozitívny postoj voči EÚ sa môže zmeniť na negatívny. Ten môže byť rovnako rigidný a neprístupný kritike ako dnešný negatívny stereotyp voči NATO a rovnako môže poslúžiť ako základ pre budúcu populistickú politiku, oslovujúcu sklamaných voličov. Typ prívržencov a odporcov rôznych programov, ktorý takto vzniká, sa bude vyznačovať nedostatkom historickej pamäti, zmyslu pre politickú kontinuitu a náchylnosťou akceptovať krátkodobo účinné a radikálne opatrenia. Pre stabilitu našej vnútornej scény, ani pre našu medzinárodnú pozíciu nevyplýva z prehľbovania takéhoto stavu nič dobré.

To však nie je nevyhnutný výsledok. Negatívne postoje sa môžu zmierniť v prípade, že sa ukážu dlhodobé pozitívne výsledky vnútorných reforiem a vstupu do príslušných medzinárodných organizácií. To si vyžaduje dlhšie obdobie stability a kontinuity vládnutia. Bezpečnosť navonok znamená lepšie šance pre zlepšenie ekonomickej situácie vo vnútri krajiny. Aj preto je nezmyslom klásť proti sebe argumenty „vojensko-bezpečnostné“ a „ekonomicko-prosperitné“. Napredovanie v oboch sférach je vzájomne podmienené. Bohužiaľ, v kampani propagujúcej vstup SR do NATO a EÚ sa častokrát vyskytovali pokusy suplovať jedno druhým. To viedlo k zmätku pojmov a nahrávalo najmä odporcom vstupu do NATO. Ak totiž napr. „NATO nemá nepriateľa“, potom nám zrejme nikto nehrozí a NATO nie je potrebné. Ak jeho úlohou nie je integrovaná vojenská obrana (téma, ktorej sa vyhýbame, pretože voličov znervózňuje), ale integrácia ekonomického priestoru (čo je nepravdivé tvrdenie), potom možno s úspechom namietat', že na účel ekonomickej integrácie má slúžiť práve Európska únia. A ak je NATO organizáciou, ktorá vyžaduje obmedzenie národnej suverenity členov (hoci NATO je zmluvnou organizáciou samostatných štátov) a v prípade EÚ sa táto stránka zamlčí (hoci EÚ disponuje vlastnou suverenitou, ktorú jej členské štáty postupujú), pričom dodáme, že EÚ by mohla suplovať atlantickú bezpečnostnú štruktúru, podporujeme tým negatívny postoj: voči NATO, ktoré je však jedinou dostupnou funkčnou obrannou štruktúrou; voči USA, bez ktorých sa však NATO stáva púhym diskusným stolom; a perspektívne aj voči EÚ, pretože o nej vytvárame falošný obraz a vzbudzujeme nespĺniteľné očakávania. Ak vykreslíme vstup do NATO a EÚ ako príležitosť pre tých, ktorí sú už teraz úspešní, zatiaľ čo tí, ktorí sa cítia ako prehrávajúci, majú iba dôvod obávať sa ešte viac nevyspytateľnej budúcnosti, odsunutí stranou ako „bočný produkt“ ekonomických reforiem a konverzie, nemožno z ich strany očakávať dôveru ani podporu.

Bolo by chybou uzatvárať, že isté typy názorov sa nemenne viažu na isté regióny alebo istý druh sociálneho statusu. Skutočnosťou však je, že máme dočinenia s pomerne širokou skupinou obyvateľov, ktorí sa cítia nespravodlivo opomenutí, pripravení o výhody plynúce z vývoja po páde

komunizmu, pociťujúci bezmocnosť voči zmenám, ktorým nerozumejú a ktoré nedokážu kontrolovať. Sú preto náchylní počúvať ten typ politického posolstva, ktoré v nich budí dojem, že aspoň niekto berie ich situáciu vážne. Ak sú tí, ktorí podporujú vstup do NATO, zároveň označení za vinníkov ich terajšej situácie, komplex stereotypov je hotový.

Postoje odporcov vstupu do NATO nepriamo odrážajú aj iné, široko diskutované problémy: zaostávanie vidieka za veľkými mestami (Bratislava, Košice), nedostatok komunikácie nepopulistických a celkovo prozápadných elít s obyvateľstvom istých regiónov a spoločenských vrstiev, možnosti, ktoré takáto situácia poskytuje populistickým vodcom. Skupina odporcov NATO je teda pre nás zaujímavá aj ako „kryštál“ nespokojnej a mobilizovateľnej masy, ktorého názorové stereotypy sa môžu v čase krízy prudko šíriť v ďalších a väčších skupinách obyvateľstva.

Problém ďalej komplikuje skutočnosť, že totalitný komunistický režim poskytoval množstvo dočasných istôt a ilúzií, ktoré liberálna demokracia jednoducho poskytnúť nemôže. Nesmie však svojich občanov nikdy ponechať v situácii beznádeje a pocitu straty zmyslu akéhokoľvek pozitívneho snaženia zlepšiť svoj osud – s výnimkou deštruktívneho radikalizmu. Neschopnosť obyvateľstva adaptovať sa na spoločenské zmeny nemusí byť tak nakoniec ničím iným, než neúspechom demokracie, ktorá nedokázala presadiť vlastné princípy.

EÚ a NATO v slovenských médiách

Martin Hanus

Európska únia a NATO sú pojmy, ktoré sa stali trvalou súčasťou slovenského politického diskurzu. Je to pochopiteľné. Členstvo v oboch medzinárodných organizáciách sa totiž stalo dlhodobým, či už navonok deklarovaným alebo reálne presadzovaným cieľom všetkých ponovembrových vládnych garnitúr a väčšiny politických strán. S blížiacim sa dátumom nášho vstupu do oboch organizácií rastie aj záujem občanov získavať informácie o ich význame a fungovaní. I napriek tomu diskusia Slovákov o charaktere EÚ a NATO a otázkach spojených s členstvom v nich dlhodobo viazne. Tento deficit do veľkej miery súvisí s politikou vládnej garnitúry Vladimíra Mečiara v rokoch 1994 – 1998, kedy na Slovensku prebiehal zásadný politický stret o charakter štátu a politiky. Spor o zahraničnopolitické smerovanie Slovenska zastával v rámci tohto stretu čoraz výsadnejšie postavenie, hlavne po tom, čo bolo Slovensko vyradené z integračných procesov. Z tohto dôvodu sa mnohí občania a väčšina médií miestami až nekriticky upierali na EÚ a NATO, v ktorých videli záchranu pred domácou realitou. Podpora obyvateľov týmto organizáciám a najmä EÚ dosahovala a dosahuje výrazne nadpriemerné hodnoty v porovnaní s mnohými kandidátskymi krajinami. Porážka Mečiarovej politiky v roku 1998 rozptýlila pochybnosti o prozápadnej orientácii Slovenska a vytvorila predpoklady pre hlbšiu diskusiu o integračných ambíciách našej krajiny.

Práve hlbšia diskusia, ktorá netrivializuje podstatu oboch organizácií, je na Slovensku potrebná ako soľ. I napriek istému pokroku plynúcemu z otvárania sa Slovenska svetu, z vyrastania novej generácie politológov, ktorí už nie sú odchovaní na starých poučkách, a generácie mladších novinárov, prenikajú na verejnosť závažnejšie rozmery týkajúce sa nielen dopadov členstva na našu krajinu, ale i uvažovania nad širším geopolitickým (NATO), či štátoprávnym (EÚ) kontextom pôsobenia oboch organizácií.

Pri analýze obsahu rôznych periodík možno vybadať isté typologické znaky, ktoré ovplyvňujú stereotypné vnímanie oboch organizácií v závislosti od hodnotového zafarbenia média. Toto hľadisko viac vystupuje predovšetkým v týždenníkoch, ktoré sú ideovo viac vyprofilované, ako na osi ekonomickej (liberálne, socialistické), tak na osi politicko-štátoprávnej, ktoré sa líšia v pohľadoch na ekonomickú globalizáciu a politickú globalizáciu, čo sú dva často nesprávne zamieňané javy. V slovenských denníkoch sa zásadné ideologické tendencie dajú vystopovať o niečo zložitejšie, čo súvisí s nedávnou politickou minulosťou, kedy sa „bojovalo“ na jednom fronte a z pochopiteľných dôvodov neexistovala potreba pozeráť ponad vojnové zákopy.

Situácia sa však mení a výsledok parlamentných volieb 2002 jednoznačne povedie k väčšej celkovej kryštalizácii, čo sa odrazí aj na témach dotýkajúcich sa nášho záujmu. O mnohom vypovedajú aktuálne sa rozširujúce nožnice medzi dvoma hlavnými mienkotvornými denníkmi SME a Pravda. Kým liberálne SME vníma pozitívne európsku integráciu a vstup krajín strednej a východnej Európy ako šancu udržať USA v NATO a tým v Európe, ktorých rolu vo svetovej politike hodnotí skôr, alebo veľmi pozitívne, ľavicová Pravda sa stavia čoraz viac kriticky k samotnému NATO, ako aj k USA.

Nie žeby tieto hlasy nezaznievali aj predtým, dnes sa však stávajú dôraznejšie a hlavne súčasťou istého systematického názoru, ktorý sa utvára v opozícii voči pravicovej vládnej garnitúre.

Aké stereotypy prevažujú v médiách v hodnotení jednotlivých organizácií?

NATO

Ako sme už predznačili, postoj toho-ktorého médiá k okolitému svetu úzko súvisí s hodnotovým zafarbením a (používajúc ťažko sprofanovaný pojem) s jeho ideológiou. Na Slovensku môžeme rozlíšiť tri základné postoje: takzvaný národný, ktorý často prerastá do nacionalizujúcich podôb, ľavicový, ktorý je v pohľade na zahraničnú politiku vnútorne dife-

rencovaný, rovnako ako pravicový s prevažujúcimi liberálnymi, resp. konzervatívnymi hľadiskami. Všetky tri hodnotové prístupy príznačne symbolizujú tri mienkotvorné týždenníky – Extra (národný), Nové slovo (ľavicový), Domino fórum (liberálno-konzervatívny).

Médiá blízke najsilnejšej opozičnej strane HZDS (Nový deň, Extra) hodnotia NATO takmer výlučne kriticky, predovšetkým na pozadí jeho vojenských aktivít. Treba zmieniť širší kontext tohto postoja. Dôležitým motívom odmietania NATO je vyhranený antiamerikanizmus. Odpor voči USA ako neformálnemu lídrovi NATO pritom nesúvisí len s ich negatívne hodnotenou zahraničnou politikou, ale i s odporom voči kapitalizmu, respektíve západným hodnotám ako takým. Z tohto pohľadu sa kritika jednotlivých akcií NATO v Juhoslávii, alebo amerických operácií v Afganistane javí len ako vítaná zásterka, za ktorou sa skrýva práve spomínaný fundamentálny odpor. Nacionalistické postoje sa tu nápadne stretávajú s mnohými vyhrotenými ľavicovými prístupmi. Bezpochyby to má čo dočinenia s nacionalistickým a ľavicovým kolektivismom, ktoré vidia v politike a hodnotách stelesňovaných Alianciou, svoje prirodzené ohrozenie. Rozdiely sú len v okrajových oblastiach. Nacionalisti neraz podsúvajú, že NATO slúži ako predĺžená ruka najrôznejších, priam spriahaneckých síl. Často do podobného kontextu posúvajú požiadavky maďarskej menšiny.

Signifikantný je napríklad list čitateľa, uverejnený v Extra: „*HZDS sa pchá kamsi, kde ho nechcú – do akejsi antislovenskej Európy a antiruského NATO. ...Veď iba zjednotenie Slovanov má budúcnosť, nič iné!*“

Úryvok presne zodpovedá schéme, ktorú nacionalizujúce médiá prisúdili NATO: agresor, ktorý sa snaží podmaniť za každú cenu, násilne si rozšíriť svoj „Lebensraum“. Ľavicové médiá vystupujú zmierlivejšie. Ich spôsob kritiky je kultivovanejší a menej podozrievavý vo vzťahu k záujmom NATO na Slovensku. Vo väčšej miere kladú dôraz na dialóg Moskvy a NATO a od ich vzájomného vzťahu odvíjajú aj svoje postoje. Ostrej kritike podrobujú zásah NATO v Juhoslávii, ktorá sa i s časovým odstupom objavuje veľmi často. Pozornosť zásahu v Juhoslávii je pritom

oprávnená. Celá akcia totiž znamenala epochálny prelom vo vnímaní úlohy NATO sebou samým. Problémom jej mediálnej reflexie však bolo, že hodnotenie (či už pozitívne, alebo negatívne) plávalo skôr na povrchu. Objavilo sa veľmi málo zásadných analýz, ktoré by rozobrali závažnosť tohto prelomu v širších geopolitických súvislostiach. Akcia NATO sa tak stretla či už s nadšenými reakciami, alebo absolútne odmietavými, žiaľ bez serióznejšieho spracovania príčin a dôsledkov.

Diferencované sú aj hľadiská, ktoré predostierajú vstup do NATO ako pozitívne vyvrcholenie našich integračných ambícií. Média často ako politici redukujú prínosy členstva na materiálne „položky“, ako je prísun investícií a ekonomické dopady členstva. S redukcionizmom a už zmienným kľzaním na povrchu súvisí aj vtesnávanie pojmov NATO a EÚ do jedného vzorca. Liberálno-konzervatívne médiá (denník SME, týždenník Domino fórum) zaujímajú voči NATO vyslovene pozitívny postoj. Kritika sa dotýka skôr jednotlivostí, základný rámec fungovania NATO a pozície USA v ňom, nespochybňuje. Naopak, záujem o prítomnosť USA cez NATO sa neraz interpretuje ako priorita zahraničnej politiky Slovenska. V USA vidia garanta potrebného vyváženía síl jednotlivých krajín a blokov v Európe. Občas sa pripomínajú zásluhy Ameriky o vyhrané vojny a mier v Európe.

Kritici a obhajcovia začlenenia do EÚ a NATO berú za samozrejmé, že obe organizácie sú z pohľadu integračných ambícií a dôsledkov akoby rovnocenné. Málokedy sa rozlišuje rozdielnosť podstaty oboch organizácií, a z nej vyplývajúcich záväzkov. Členstvo v NATO a EÚ sú dve rozdielne veci, ktoré sa ani nedopĺňajú, ani nevylučujú. Nedostatočné odlíšenie medzivládneho a nadnárodného charakteru zjednodušuje verejný diskurz a vedie k vytváraniu skreslených predstáv o fungovaní oboch organizácií.

Európska únia

Hodnotenie Európskej únie je zložitejším javom, pretože samotná Európska únia v sebe skrýva mnohé protirečivé tendencie. Podobne ako

pri NATO to, čo niektoré médium označuje za pozitívne, iné médium tvrdo odsudzuje. Opäť môžeme za zjednocujúci menovateľ všetkých prístupov označiť istú povrchnosť. Média v prevažujúcej miere upierajú pozornosť na ekonomický výpočet plusov a mínusov, bez zreteľnejšieho úsilia zasadiť európsku integráciu do širších súvislostí. Zásadné diskusie, ktoré sa v Európe vedú o politicko-právnu podobu EÚ s nesmiernym dopadom na jednotlivé štáty a ich suverenitu, na Slovensko zavanú akoby náhodou. Treba poznamenať, že kvalita informovania a hodnotenia sa síce časom zlepšuje, no vzhľadom na rýchlo sa blížiace členstvo je stále veľmi nedostatočná. Slovenská verejnosť má len minimálne poňatie o samotných konfrontáciách v členských štátoch Únie.

Zatlačovanie dôležitého na úkor trivialít súvisí bezpochyby s predvstupovými rokovaniaми, ktoré často pripomínajú boj o koristi. Je celkom prirodzené, že sa médiá venujú čiastkovým problémom, ako sú napr. poľnohospodárske dotácie a kvóty, príspevky budúcich členov do erárnej pokladnice Únie, no jednostranné, ploché informovanie a komentovanie odsúva do úzadia fakty a spory, ktoré na nás doľahnú s o to väčšou silou po vstupe.

Možno skonštatovať, že ak sme politicky a ekonomicky boli na členstvo pripravení už viac rokov pred faktickým členstvom, mentálne ani politici, ani novinári, tobôž občania si nie sú dostatočne vedomí významných konfliktných línií vo vnútri Únie, medzi jednotlivými národnými štátmi a myšlienkovými prúdmi naprieč celým ideovým a politickým spektrom. Len zriedkakedy sa píše o ústave, problematike začlenenia Charty základných ľudských práv do nej, obchádzajú sa významné strety medzi prívržencami medzivládneho a nadnárodného prístupu, otázky delby moci, roly a právomoci jednotlivých orgánov, odstraňovania demokratického deficitu a v neposlednom rade možnosti Slovenska ovplyvniť budúcu tvár Únie. Média prijali pozíciu veľmi vzdialeného a nezúčastneného pozorovateľa.

Ak odhliadneme od tohto systematického ignorovania dynamického diania vnútri Únie, možno v slovenských médiách vyvodíť postoje toho

ktorého periodika k EÚ skôr v rovine izolacionizmus – otvorenosť, ktorá však priamo nepostihuje problematiku EÚ, skôr ju len trivializuje. Národné (presnejšie nacionalizujúce) médiá sa na otváranie voči okolitému svetu pozerajú s nedôverou až strachom o vlastnú identitu a existenciu Slovenska. Samotný charakter EÚ a sporov okolo neho nie je preto pre autorov zásadný – predmetom kritiky je nielen zasahovanie do suverenity štátu, ale aj liberalizácia a odstraňovanie bariér medzi štátmi a občanmi. Nasledovné platí čiastočne aj pre ľavicové médiá, ktoré kritizujú liberalizáciu ako takú. Na druhej strane sa v mnohých článkoch vyzdvihuje sociálna funkcia EÚ. Kritika voči EÚ preto nie je zameraná tak fundamentálne ako pri nacionalistických médiách proti Únii ako inštitúcii, ale súvisí skôr s kritikou z ľavicových pozícií, ktoré svoj pozitívny, respektíve negatívny vzťah odvodzujú od prioritizácie sociálnych hľadísk. Centralizácia sociálnej politiky na rozhodovacej úrovni EÚ, zdôrazňujúcej vysoké sociálne štandardy a tzv. sociálne práva sa stretáva s pozitívnou rezonanciou.

Liberálne a konzervatívne médiá vítajú otváranie a liberalizáciu trhov, no miestami, a v poslednej dobe čoraz intenzívnejšie sa objavuje i zásadné odmietanie centralizačných a byrokratizujúcich črt vo vnútri Únie. Pri istom zovšeobecnení možno konštatovať, že mnohé javy, ktoré ľavicoví novinári odsudzujú, tí pravicovejší vítajú (liberalizácia) a naopak. Na základe objavujúcich sa náznakov a zatiaľ skôr len pokusov o hlbšiu a serióznejšiu analýzu javov, ktoré prináša so sebou Európska únia a vôbec politická centralizácia na globálnej úrovni, sa dá usudzovať, že aj slovenské noviny a novinári sa budú problematickým a nejednoduchým aspektom otvárať čoraz viac. Nebude to ani tak cnosť, ako skôr nutnosť, ktorá vyplynie z toho, že z vzdialených nezúčastnených pozorovateľov sa stanú priami účastníci tohto ambiciózneho integračného zväzku.

O AUTOROCH:

Tomáš Zálešák je politológ, filozof a spolupracovník Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika. Zaoberá sa politickou filozofiou, problematikou totalitarizmu, vzťahom kultúry, politiky a náboženstva.

Martin Hanus je germanistom, publicistom a spolupracovníkom Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika.

Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika
Štefánikova 1, 811 06 Bratislava
tel.: 00421 – 2 – 5249 3792, 5249 3610
fax: 00421 – 2 – 5249 3745
E-mail: conservative@institute.sk
www.konzervativizmus.sk

Copyrights © Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika, 2002

Vydanie tejto publikácie podporila Nadácia pre podporu občianskych aktivít (NPOA).

KONZERVATÍVNY INŠTITÚT
CONSERVATIVE INSTITUTE
M R ŠTEFÁNICA